

wanneer zij  
als op wollen  
baar de kerk

bevoegdheid  
oorstaan, het  
dit volstan-  
gang met de  
terhalve door

rof. Haitjema  
oren.  
r".  
"vaders" had  
ma's gerefor-

e rubriek ons  
eelmoderen  
aten in België

u Haag en Ds  
it te Brussel,

en, wat links-

links-ethischen  
reformeenden.  
lijk te discus-

cht voor een  
erken te Ant-

t een aanvraag  
kanten".  
verplicht er op

onderscheidenen  
esist vrijzinnige

te spraken van  
die der Geref.  
uitgesloten zijn  
gekend;

ke naastenliefde  
epaalde pre-  
enis te stennen,  
gedaan, mogen  
in België zelf

en van de aan-

ten financiële  
dan zal men  
den, om eerst  
nde te stennen.  
t men aanklopt  
kanten.

eischt, dat wij  
n overlaten en  
ken van gees-

HEPP.

EN.

aar vragen over  
het al of niet-  
eze verbintenis.  
een verlovings-  
zelfde waarde  
welk, dat door  
en en waarover  
roepen. Zoo ja-  
eken eener ver-  
geoeffend? En  
tegame verlovings-  
n van verbond  
andere omstan-  
worden als een

loving zou hee-  
zou dan blijken  
dvaardigheid is  
en, maar al te  
sluit.

n tot de mij ge-  
over wenschte  
len is, misschien  
t, die den Heer

verloving onge-

o ze, hetzij tot  
zichzelf en ook  
s, bij verbreking  
huwelijk hebben

des woords wa-  
d.w.z. een we-  
verbintenis, die  
geeft en zeker

Die rechten en verplichtingen gelden niet alleen  
den omgang gedurende den tijd der verlovings.  
Deze zijn integendeel slechts bijkomstig.

Ze raken, wat het rechtstreeksche doel en de  
eenige wetting der verlovings is: het huwelijk.

Wie zich verloven verbinden zich tot het huwe-  
lijk, en de intieme omgang, die door de verlovings  
ontsloten wordt moet over en weer slechts be-  
doelen voorbereiding van het huwelijk te zijn.

Daarom eischt de verlovings zoowel als het hu-  
welijk zelf oprechte liefde en hartelijke trouw.

En wie lichtvaardig een verlovings verbreekt,  
brengt zich daardoor onder het vonnis van trou-  
weloosheid. Veel ernstiger nog dan wie zich in  
het dagelijksche leven aan woordbreuk schuldig  
maakt, of een verbond van vriendschap breekt.

Doch juist wat aan de verlovings zulk een ernstig  
karakter geeft: dat ze verbintenis tot en voor-  
bereiding van het huwelijk is, bewijst, dat ze met  
het huwelijk zelf niet op één lijn staat.

Trouwens, dit volgt ook reeds uit het feit, dat,  
terwijl het huwelijk een heilige instelling Gods  
is, de verlovings enkel berust op zede.

De tijd ligt nog niet zoo ver achter ons, waarin  
het zich formeel verloven lang vóór het tot een  
huwelijk kwam, alleen in de hoogere standen in  
gebruik was. En in tal van streken te platten  
lande is ze nog altoos niet ingeburgerd.

Daarom zou de kerk zich ernstig vergripen, zoo  
ze het verbreken eener verlovings op één lijn stelde  
met echtbreuk, en met de tucht ging straffen.

Ze zou daarmee de volkszede gelijke autoriteit  
geven als het Woord Gods.

Dat dit algemeen beseft wordt, blijkt reeds uit  
het feit, dat men niet ten huwelijk gaat zonder be-  
williging van en bevestiging door de kerk, maar  
dat men in een verlovings diezelfde kerk op geenerlei  
wijze betreft.

Zooveel nadruk als we tegenover lichtzinnige  
verlovingen leggen op den ernst van zulk een  
verbintenis — met evenveel nadruk moet gewaar-  
schuwd tegen het op één lijn stellen van de ver-  
loving met het huwelijk. Ook om praktische rede-  
nen, waarop ik thans niet kan ingaan.

Van een verlovings kan dus niet gezegd wat van  
het huwelijk wel geldt, dat ze ook onthoudbaar is.

Al moet hier voor lichtvaardigheid zeer zeker  
gewaarschuwd, al moeten verloofden, die elkander  
hartelijk liefhebben, loezien, dat ze niet om kleine  
teleurstellingen en hindernissen hun liefde laten  
verkoelen en haastig den band verbreken, maar,  
zoals ook het huwelijk het eischt, zulke hinder-  
nissen zoeken te overwinnen — dit neemt niet  
weg, dat verbreking van een verlovings geboden  
kan zijn.

Bij intiem omgang kan het blijken, dat men  
bij zijn verlovings overijld te werk ging, dat men  
zich vergiste, toen men zijn eigen genegenheid  
voor waarachtige liefde hield, dat er in karakter  
of levensopvatting een te groote en te diepe kloof  
gaapt, dan dat er hope zou kunnen zijn op een  
van God gewild en gelukkig huwelijk — om nu  
van andere wettige hindernissen, die in den weg  
kunnen komen, niet te spreken.

En in al zulke gevallen zou het een onrecht,  
een misdadig zijn tegenover de andere partij en voor  
God, toch de verbintenis aan te houden enkel en  
alleen omdat men eenmaal zijn woord gegeven  
had.

De werkelijkheid zou dan aan dat woord niet  
meer beantwoorden, men zou de andere partij be-  
driegen en tot slachtoffer maken en zichzelf wik-  
kelen in een net van leugen.

De heiligheid van het huwelijk eischt dan, dat  
men zijn woord van liefde en zijn belofte van trouw  
terugneme.

Een derde vraag van denzelfden lezer luidt: „op  
welken grond berust bij de kerk de tucht ingeval  
van gedwongen huwelijk, op het 7de gebod of  
op de zede?”

Het antwoord hierop kan kort zijn.  
Oefening van kerkelijke tucht berust nooit op  
zedes, maar altoos alleen op het Woord Gods; en  
de vrager zal dan ook altijd, bij aankondiging van  
tuchtsoefening in gevallen als hij bedoelt, het 7de  
gebod van de wet Gods hebben hooren noemen.  
V. F.

## UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

### Verworpen.

Met grooter meerderheid dan de meest optimis-  
tische profet dorst voorspellen is het Verdrag met  
België verworpen.

De gunstigste raming was 30 tegen, 20 vóór.  
Daarom lag in de cijfers 33—17 het verras-  
sende element.

Wij zijn er dankbaar voor, dat de meerderheid  
zoo sterk was.

Al stond de verwerping van te voren vast, zoo  
zou zij toch met een verhoudingscijfer van b.v.  
27—23 geen bevrediging hebben geschonken.

Nu teekende zich in de Eerste Kamer beter af,  
wat er in het volk leeft.

Toch dunkt ons, dat bij een referendum het Ver-  
drag het lang niet tot een derde der stemmen zou  
hebben gebracht.

Het volksgeweten, waarover Kuyper zoo  
gaarne sprak en dat niet mag ingeruild tegen den  
volkswil, klopte in deze luid.

Het moge waar zijn, dat het volk in zijn breedste  
lagen geen verstand had van allerlei details, welke  
zich om het verdrag groepeerden, intuïtief voelde  
het, dat aanneming van het Verdrag tegenover het  
nageslacht niet kon worden verantwoord.

En aan dat intuïtieve leven blijven wij met  
Kuyper hooge waarde hechten.

Hulde aan onzen Senaat, dat hij door schrik-  
beelden als inmenging der mogendheden en op-  
laaiend annexionisme in België zich niet liet terug-  
houden om te doen, wat naar zijn vaste over-  
tuiging in het belang van ons land was.

Hulde ook aan onzen Senaat voor de zelfbeheer-  
sching, welke hij tegenover ophijsende stemmen  
uit het buitenland bewaarde.

Geen woord is er gevallen, dat het Belgische  
volk als zoodanig — de annexionisten niet te ver-  
eenzelvigen met de Belgen! — aanstoot kan geven.

Integendeel, ook de verklaardste tegenstanders  
spraken zich voor toenadering tot België uit en  
waren bereid aan rechtmatige wenschen van Bel-  
gië tegemoet te komen, alleen op een andere wijze  
dan door dit Verdrag.

De verwerping staat niet op zichzelf.

Zij is niet los te maken van de discussies.

En in die discussies werd letterlijk door iedereen  
spreker aan België de hand toegestoken.

Slechts aan enkele voorstanders van het Verdrag  
is het te wijten, dat dit niet op een meer officiële  
wijze geschiedde.

Oud-minister Colijn had in zijn rede, die van  
hoogen staatsmanszin getuigde, de gedachten, ja  
de formuleringen daarvoor reeds aan de hand  
gedaan.

Hij wees den weg, welken ons land in de toe-  
komst zal hebben te volgen.

En het is te bejammern, dat door de tegen-  
werking van twee ziekelijke internationalisten, de  
heeren Wibaut en Van Embden, onmiddellijk na  
de verwerping geen motie kon worden ingediend,  
waarin onze vriendschappelijke gezindheid jegens  
België zich uitte.

Maar ook zonder die motie is het voor het hui-  
tenland duidelijk genoeg, dat er met Nederland te  
redeneeren valt.

De konsekwentie van de verwerping strekt zich  
voor het Kabinet alleen uit tot het heengaan van  
minister Van Karnebeek.

De waardeering, welke hem is gebracht, komt  
hem volkomen toe.

Hij heeft in kritieke tijden ons land onvergete-  
lijke diensten bewezen.

Wij zouden er niet gaarne aan meedoen den  
dooden leeuw een schep te geven.

Trouwens, de heer Van Karnebeek is allesbe-  
halve een doode leeuw.

Wij zien hem, zoo God wil, den een of anderen  
tijd in het departement van Buitenlandsche Zaken  
terugkeeren.

Maar een intermezzo kan voor geen enkelen  
staatsman, ook voor den heer Van Karnebeek, geen  
kwaad.

De Belgische kwestie moet eens met andere oogen  
bekken.

De heer Van Karnebeek moge zich teleurgesteld  
gevoelen, hij mag de verwerping geenszins als on-  
dank beschouwen.

Ook achten wij het een zegen, dat pogingen om  
van het Belgisch Verdrag een partijkwestie te  
maken, zijn mislukt.

Moge het blijken, dat de onderlinge hoogachting  
tusschen hen, die nu binnen één en dezelfde partij  
tegenover elkander hebben gestaan, niet heeft  
geleden.

Men eerbiedige elkanders motieven.

Misschien zullen enkele buitenlandsche persorga-  
nen zich als vulkanen openbaren.

Maar de lava, daardoor uitgeworpen, is onsch-  
adelijk, als men van onzen kant slechts zijn kalme  
behoudt.

Voor vlammenenden toorn schrikke men niet.

Ons volk heeft in het verleden wel voor heeter  
vuren gestaan.

Doch hulp van God verkregen hebbende, staan  
wij tot op dezen dag.

HEPP.

### Onze leeningspolitiek.

Onlangs heeft de Kamer van Koophandel te Am-  
sterdam de vraag besproken of het gewenscht is  
om bij het leenen van geld aan het buitenland,  
voorwaarden te stellen ten behoeve van onze  
industrie.

Een zeer belangrijke vraag, al moet er direct  
aan toegevoegd worden, dat deze zaak zeer laat  
ter sprake komt. Gedurende de laatste jaren zijn  
hier iedere maand een paar buitenlandsche leenings-  
aan de markt gekomen en langs dezen weg  
zijn de miljoenen bij tien- en honderdtallen naar het  
buitenland gegaan.

Pas thans wordt de vraag gesteld (als mosterd  
na den maaltijd) of we ook verstandig gedaan zou-  
den hebben met het stellen van voorwaarden ten  
behoeve van de industrie.

Doch niet alleen het tijdstip waarop deze vraag

gesteld is, maar ook het antwoord, dat er op ge-  
geven wordt, wekken weinig bewondering.

Feitelijk komt het heele antwoord, dat de rap-  
porteur, Mr v. Hall geeft, neer op een pleidooi  
voor vrijhandel met aanvaarding van alle conse-  
quenties daarvan.

De rapporteur spreekt over het groote voordeel  
van een omvangrijk buitenlandsch effectenbezit,  
een voordeel, dat zeker niet miskend mag worden.  
Maar feitelijk gaat het daar niet over, dit punt zou  
pas ter sprake komen, indien vaststond, dat wij,  
door het stellen van bovengenoemde voorwaarden,  
het voorrecht om te mogen leenen zouden moeten  
missen.

Daar komt bij, dat deze zaak ook een keerzijde  
heeft. Niet altoos is een groot buitenlandsch ef-  
fectenbezit een voordeel, zeer velen weten daarvan  
te getuigen.

Gezien van nationaal standpunt is er zelfs zeer  
veel tegen te zeggen, dat ons volk voor een groot  
deel zijn spaarpenningen belegt in buitenlandsche  
waarden. Nederland heeft naast de eigen industrie,  
die nog steeds met geldgebrek heeft te kampen,  
een prachtig beleggingsveld in de koloniën. Wij  
hebben tot taak om Oost- en West-Indië ook eco-  
nomisch tot ontwikkeling te brengen en deze taak  
stelt groote eischen aan onze kapitaalmarkt.

Door nu in zeer belangrijke mate ons kapitaal  
uit te leenen aan de omringende landen tegen  
geen andere voorwaarde dan dat we gedurende  
enkele jaren één à twee procent meer dan de  
normale rente ontvangen, brengen we ons zelf in  
een toestand van onvermogen ten opzichte van  
bovengenoemde taak.

Reeds thans schijnt het, dat er moeilijk vol-  
doende Nederlandsch kapitaal te vinden is om  
Suriname tot bloei te brengen en zijn het de  
Amerikaansche financiers, die onze taak hebben  
overgenomen.

Dit is niet enkel te betreuren om nationale en  
ideële motieven, maar vooral om economische.

Als regel koopt een onderneming in de koloniën  
werktuigen en benodigdheden in het land, dat  
het kapitaal gaf en waar de zetel is. Vandaar komt  
ook het personeel en daar komen de producten  
ter markt.

Bezien in dit licht, is het koopen van veel bui-  
tenlandsche effecten geen onvermengd voordeel en  
Mr v. Hall is zeker eenzijdig geweest door enkel  
op de voordeelen te wijzen.

Ook verder komen er in genoemd rapport op-  
merkingen voor, waarover en waartegen veel te  
zeggen valt.

Enkele praktische bezwaren deelen wij. Het valt  
niet gemakkelijk, om het verband te leggen tus-  
schen de leening van geld en de levering van in-  
dustrieel producten, omdat het niet de mannen van  
de industrie maar de bankiers zijn, die de leening  
bezorgen.

Als we ons niet vergissen dan ligt hier juist  
het zwakke punt van het rapport aan de Am-  
sterdamsche Kamer van Koophandel.

Het rapport stelt zich te veel op het oude indi-  
vidualistische standpunt der oude liberale economie.

Het is frappant te zien hoe een verkeerd be-  
ginsel hier in een bij uitstek praktische en finan-  
tiële kwestie op een dwaalspoor voert.

Mr v. Hall redeneert aldus: de bankiers stellen  
de voorwaarden voor de leening vast, zij doen  
dit zooveel mogelijk in hun eigen voordeel en  
hebben er geen belang bij om voorwaarden ten  
behoeve van de industrie te stellen. De bankier  
moet houden de volle vrijheid om te handelen  
in zijn eigen belang en het publiek moet ook die  
vrijheid hebben.

Dit is in 't kort de gedachtengang van het  
rapport.

Indien deze zelfde kwestie eens bezien ware  
bij het licht van de christelijke beginselen, hoe  
geheel anders zou het resultaat geweest zijn.

Allereerst zou dan wegvallen de bijna bijgeloovige  
vrees voor al wat bescherming schijnt. Waar zulke  
grote nationale belangen op het spel staan, zou  
zeer zeker een wenk of een maatregel van de  
Overheid niet misplaatst zijn. De Overheid doet  
het mogelijke en onmogelijke om een leger van  
werklozen aan werk te helpen en er zou zeker  
geen bezwaar zijn om onze leeningspolitiek daar-  
aan dienstbaar te maken.

In de tweede plaats zou deze kwestie gezien  
moeten worden in verband met onze volkseenheid.  
Fantasten mogen de heele wereld als één huis-  
houding zien, ondanks alle samenhang van be-  
langten blijft toch ieder volk als eenheid, ook als  
economische eenheid bestaan.

Daarom mag ook ten dezen de bankier niet enkel  
letten op eigen direct belang, maar hebben onze  
grote financiers te rekenen met het feit, dat wij  
als volk een economische eenheid vormen.

Het beginsel van het solidarisme, dat het Chris-  
tendom predikt, zou hier tot beter resultaat ge-  
voerd hebben dan het individualisme en de dog-  
matische vrijhandelsgedachte der oude school ge-  
daan hebben.

Of dit geen moeilijkheden bij de uitvoering ge-  
bracht zou hebben? Ongetwijfeld wel, doch deze  
waren niet onoverkomelijk.

Ook in andere landen zijn deze moeilijkheden met  
goed gevolg overwonnen.

Thans hebben wij zeer groote bedragen geleend aan Duitschland, dat jaren van schreien en credietnood heeft doorgemaakt. Wij maakten van dien nood gebruik om een hooge rente te vragen en kregen dien. Doch bijna alle leeningen zijn na vijf of zeven jaar te converteeren en reeds nu staat vast, dat dit, alles gelijkblijvende, zal gebeuren ook. Wij ontvangen dan ons geld terug en boeken als eenige winst enkele miljoenen extra rente.

Wat heeft ondertusschen Duitschland met dit geld gedaan?

Aan Rusland is een crediet gegeven van 300 miljoen voor vier jaar, op voorwaarde, dat de inkoop van goederen gedaan worden in Duitschland. Thans spreekt men er over deze overeenkomst voor zes jaar te verlengen.

Roemenië sloot eveneens in Duitschland een groote leening op voorwaarde, dat de inkoop enz., zie boven!

Het arme ontredde Duitschland, zuchtend onder herstelverplichtingen en oorlogslasten, rechts en links geld leenende, is toch nog niet zoo arm of het leent flinke bedragen uit, om zich voor de toekomst enkele markten te veroveren.

Stel daartegenover ons rijke vaderland.

Wij leenen rechts en links geld uit. Zelfs de Staat, dien men, gezien het belastingbijlet, niet voor rijk zou houden, leent enkele honderden miljoenen aan Duitschland.

Dit verhindert ons niet om met dit land een handelsverdrag te sluiten op voorwaarden, die zouden doen vermoeden, dat wij de schuldenaar zijn.

Verder helpen we met ons geld de Duitse industrie op de been en maken een tariefwet (waarbij onze vrijhandelaars nog veel misbaar maken), die de industrieën der omringende landen in staat stelt, hier goedkoop in te voeren dan waar ook elders.

Een Engelsch staatsman schreef jaren geleden eens een boekje onder het motto: „Mijn zoon, gij weet niet met hoe weinig wijsheid ons land geregeerd wordt!“ Dit is een wijze spreuk.

Arnhem.

E. VISSER.

## LITERATUUR EN KUNST.

### De betekenis van Pennings werk.

#### III. Pennings geschriften (vervolg).

De groote gebeurtenis in het vorstelijk gezin, de geboorte van Prinses Juliana, op den 30en April 1909, gaf aan Penning een boekje in de pen „Een blijde moeder en een verheugd volk“, waarin hij vooral zich richtte tot het jonge Nederland en wees op de versterking van den band tusschen Vorstin en volk in de wederzijdsche blijdschap over de nieuwe loot aan den ouden Oranjestam: een boekje, geheel naar Pennings geest en onder de vele gelegenheidsgeschriften een van de beste. In datzelfde jaar 1909 gaf hij nog een tweede boek „voor het Nederlandsche volk“ bestemd: „Het Leven van Johannes Calvijn en zijn tijd“. Met alle waardeering voor de goede en illustratieve tekening van het leven van den grooten Geneefsch Hervormer, kunnen we toch van dit geschrift het ietwat hybridisch karakter niet ontkennen: 't boek was niet in de eerste plaats een verhaal, maar, in de beschouwing ook van Calvijn's tijd, een geschiedbeschrijving en tot dat laatste miste de ver teller Penning de gewenschte objectiviteit. Het is h.v. opmerkelijk, dat hij zich kortere of langere uitweidingen veroorloofde over de verhouding van Christendom en Politiek, het historisch materialisme, de berijming der Psalmen e.d., die persoonlijke reflecties waren op de stof, maar met die stof als zodanig weinig of geen verband hielden. Bovendien was ook de behandeling van Calvijn's tijd, d.i. van de doorwerking van de Reformatie-beginselen in Zwitserland en de West-Europese wereld, een tweede onderwerp, te omvangrijk en te veelomvattend voor een aanknoping bij het eerste. Geheel verteller weer was hij in zijn volgend boek „De bestorming van Arnhem“, dat in 1910 verscheen, en van de bange Novemberdagen uit 1813 een boeiend, en door de invoering van de elementen vordering en onschuld, ook spannend verhaal gaf. Een gelegenheidsgeschrift uit 1910 was een boekje naar aanleiding van den 30en verjaardag van H. M. de Koningin „Om te doen gedenken“.

In 1911 gaf Penning allereerst een tweetal boekjes voor schoolgebruik (een uitgaven-genre, waarin hij slechts bij uitzondering heeft geproduceerd) de „Beknopte Geschiedenis der Christelijke kerk“ (een leerboekje) en „Hoofdpersonen uit de kerkgeschiedenis“ (een leesboekje). Aan dezelfde redenen, die ik boven aangaf, meen ik het te mogen toeschrijven, dat het laatste onmiskenbaar beter was dan 't eerste. Een grooter werk uit dat jaar was „De Leen van het Noorden“, de beschrijving van Gustaaf Adolfs strijd voor godsdienst- en gewetensvrijheid. Gegeven in den vorm van een doorlopend verhaal, bovendien gedragen door Pennings bewondering voor den Zweedschen Koning, die bij uitstek een figuur was voor Pennings behoefte aan

heldenvereering en behandelend een stof, die groote bekoring had voor zijn vroom gemoed, was het een goed boek, dat dan ook veel waardeering van de zijde der lezers vond.

Het bekendste geschrift uit dit jaar was echter het voortreffelijke eerste deel der Makkabeër-serie „Juda, de Makkabeër“. Niet slechts wist Penning daarin de aandacht te vestigen op den voor zijn meestendeels christelijke lezers in zijn onbekendheid interessanten Makkabeërtijd, maar ook deed hij den geestdrift opvlammen voor „Juda, de hamer“, wiens geschiedenis hij vertelde tot op het groote moment van den slag bij Beth-Zur (op den weg van Jeruzalem naar Hebron), toen hij met een klein legerijne een schare van 65000 vijanden versloeg. Het boek, in 't Amerikaansch en in 't Javaansch vertaald, maakte grooten opgang, onder lezers en recensenten beide.

Van het jaar 1912 vind ik in de aantekeningen geenerlei uitgave vermeld. Een bepaalde oorzaak daarvan kan ik niet aanwijzen: 't zou echter niet onmogelijk zijn, gezien de veelheid van uitgaven in 1913, kort na elkaar en vaak groot van omvang, dat Penning in 1912 steeds verzameld en gewerkt heeft met het oog op het komende jaar, waarin een grootsche nationale feestelijkheid stond gevierd te worden. In ieder geval zijn de boeken, die van 1913 dateeren, alle gewijd aan de herdenking van de vrijwording uit de Fransche heerschappij: het groote „gedenboek“ „Nederland en Oranje hereenigd“, dat in 8000 exemplaren verscheen, „In Naam van Oranje“, „Oranje Boven“, „Gelderlands bevrjding van het Fransche juk“ en „De beide broeders“ (het laatste verscheen begin 1914). (Eveneens een gelegenheidsuitgave was het boek over „De Vrijmaking der Surinaamsche Slaven“, dat, ter herinnering aan 1 Juli 1863, toen de vrijheid der slaven werd geproclameerd, door het „Suriname-Comité“ werd uitgegeven). Uit de veelheid van materiaal, dat Penning verzameld had, ontstonden ook nog twee boeken over de bevestiging van de zegeningen van 1813, „Waterloo“, (uitg. 1914) en „De laatste worsteling“ (uitg. 1924).

Na deze omvangrijke bijdrage tot „de geschiedenis van den dag“ zette Penning zich weer aan het vervolg van zijn „Makkabeër-serie“, waarvan in 1914 het tweede deel verscheen „Onder het veldteken der Makkabeërs“. Het behandelde den strijd van het steeds kleiner wordende hoopje getrouwen in Israël tegen de Syriërs en hun bondgenooten, maar ook tegen innerlijke verdeeldheid, ijveracht en verval, een heroïsche worsteling, in welke het veldteken der Makkabeërs voortocht en achterhoede was. In 't bijzonder aangrijpend was het gedeelte, waarin de dood van Juda bij Elasa werd getekend en de rouw, door het volk over hem bedreven. Ook van dit boek (dat onder den titel „Johannes Hyrkanus“ als vervolgserie in het „Chr. Volksblad“ had gestaan) verscheen een Javaansche vertaling. (Het derde deel „Makkabeës Triumphator“, dat de trits voltooide, kwam in 1916 van de pers).

Het is begrijpelijk en schier vanzelfsprekend, dat de wereldoorlog, die in 1914 begon, het onderwerp was van Pennings boeken der eerstvolgende jaren. Behalve „Om Gelre's Hertogskroon“, een verhaal uit de 14e eeuw, (uitg. in 1917) vertelden al Pennings verhalen van de verschrikkingen, die, blijken de couranten en de mededeelingen van ooggetuigen (immers steeds een bron van gegevens voor den auteur) in de naburige landen werden doorstaan: „Veelbewogen dagen“ (uitg. 1915), „Voor vrijheid en recht“ (uitg. 1915), dat van den toestand in Zuid-Afrika vertelde (oude liefde roestte bij een man als Penning zeker niet). „In het Granaatvuur“ (1916), „Servisch bloed“ (1916). En toen, in de Oost-Europesche landen allerwege de revolutie-ellende volgde op de oorlogsmislukkingen, lag ook daarin weer verhaalsstof voor den nooit uitvertelden verteller. „In den Revolutiestorm“ (uitg. 1918) bracht den lezer naar de Oekraïne, „In de Branding“ vertelde van de Russische revolutie en (het later uitgegeven) „Novemberstorm“ van de mislukte omwentelingspogingen in ons eigen land.

Telkens de feiten van den tijd volgend en de belangstelling der lezers voedend, vormen al deze boeken een betekenende groep van Pennings geschriften, omdat ze bij uitnemendheid christelijke volkslectuur waren en als zodanig ook in wijden kring werden geapprecieerd.

In deze jaren schreef Penning ook nog een verhaal uit de vaderlandsche historie „De Vaandrig van den Stedendwinger“, dat als feuilleton in „het Gereformeerd Knapenblad“ verscheen (of het in boekvorm is uitgekomen is mij niet bekend) en een vertelling uit den tijd van Herodes den Groote, die onder den titel „Van de Schermering tot het licht“ in 1920 als boek verscheen.

Overeenkomstig zijn gewoonte, om de viering van gedenkdagen met verhalen uit den tijd, die herdacht werd, te illustreren, gaf Penning in 1922 een tweetal boeken over de gebeurtenissen van 1572: „De Geuzenkapitein“, een herinnering aan Jacob Simonszoon de Rijk, en „De Opperkapitein van Zierikzee“. Ook is van 1922 het boek, dat den tijd van keizer Diocletianus (de

3e eeuw na Chr.) onder de aandacht der lezers bracht, „Het kruis in de Wolken“.

Over de boeken der laatste jaren hopen we in een volgend artikel (dat deze bibliographische schetsen besluiten zal) te handelen.

C. T.

## HET BOEK VAN DE WEEK.

Dr P. H. Ritter Jr. De sociale betekenis van de Amusements-literatuur (broch. no. 3, jg. 1926 van „Practisch Christendom“, Uitg. G. J. A. Ruys' U. M. Zeist).

De bekende journalist-literator, Dr P. H. Ritter Jr., die in boeken als z'n „Zesuwse mijmeringen“, „Het land van wind en water“ e.d. blijk gegeven heeft van zijn frisschen kijk op de dingen evenzeer als van zijn stylistisch vermogen, heeft niet lang geleden in de serie „Practisch Christendom“ een brochure uitgegeven over „De Sociale betekenis van de amusementsliteratuur“. Een onderwerp, inderdaad van bijzonder belang, juist een stof ook voor een man als Dr Ritter, die steeds zijn aandacht richt op de vragen van den dag en gaarne de actuele quaesties onder de oogen ziet, om dan met het vuur van den redenaar, dat hem in het bloed zit, zijn overtuiging te bepleiten. Het loont daarom de moeite, het betoog van Dr Ritter te volgen en zijn vonnis — want tot het uitspreken van een vonnis over de huidige amusementsliteratuur komt hij — te lezen.

In een inleidend gedeelte wijst de Schrijver er allereerst op, dat de sociale betekenis der literatuur ligt in den vat, dien zij heeft op den gemiddelden mensch. De nieuwe literatuur, met haar aesthetische en zielkundige verdiensten, heeft dien vat niet, wijl zij hoogstens een kleine groep van intellectueelen, maar niet de breede volksmassa bereikt, en is dus gering van maatschappelijke betekenis. In den breede toont Dr Ritter de oorzaak van dit verschijnsel aan: de literatuur in haar algemeenheid bevredigt niet de behoeften van de massa, omdat zij niet op de instincten van het volk is gericht. Zij mist in de eerste plaats dat wat de massa zoekt: positiviteit en volksromantiek, zij mist ook het primitieve, dat de massa-mensch in de gecompliceerdheid van het moderne leven niet vindt en toch begeert. En nu is het de amusements-lectuur, de detectieveroman in engeren zin, die dit ledig vult: deze verwezenlijkt, wat de individuele mensch begeert, maar in het geordende leven niet verkrijgen kan, hij komt tegemoet aan de opstandigheid tegen gemeenschapsregelingen en geboden, hij geeft wat de massa-mensch wil: huivering door geheimzinnigheid, actie door gevaarheid.

Dr Ritter gaat dan na, welke de eigenschappen zijn, die den ontspanningsroman dit vermogen schenken. Vooreerst zijn de figuren „functies in de technische dramatiek van het verhaal“, namen, zonder karakter, algemeenheden zonder persoonlijkheid. De detective, de rijkard, die bestolen wordt, de schoone vrouw om wie gevochten wordt, zijn de personen, gevarieerd wel in het bepaalde verband van eenig boek, maar standaardtypen toch, die altijd weer ten tooneele te voeren zijn. Daaruit vloeit voort, dat er geen reflexen zijn in het zieleleven van de dramatische personae: de lezers ondergaan den sensationeelen invloed van het gebeuren, niet de poppen, die in het handig in elkaar gezette spel worden bewogen. Terwijl de lectuur van een analyseerenden roman aandacht vraagt, werkelijkheidsbesef en aanpassingsvermogen, vordert de detectieveroman niets van wat op stemming gelijkt: slechts de zinnen zijn actief, maar dan ook zóó, dat ze over-prikkeld worden, onwezenlijk werken, zóó, dat terwijl de avonturendorst wordt geleest, steeds groter dorst wordt gewekt. Juist door dit puur sensationeel karakter, moet de detectieveroman in z'n effect voortdurend worden verzaagd: de enkelvoudige moordgeschiedenis is niet meer voldoende: gecompliceerde verhoudingen zijn noodig, internationale conflicten, vaak van staatkundige aard, komen er aan te pas, en toepassing van de nieuwste vindingen op technisch, chemisch, of medisch gebied. Steeds meer moet het excentrieke worden gevonden en — natuurlijke wisselwerking — daardoor trekt de detectieveroman vooral de minst-evenwichtigen. In dit alles richt zich de amusementsliteratuur dus naar „het rudimentaire volksinstinct“.

Ook in haar verhouding tot ethische waarden is dit het geval. Bij al haar „brouwen van vuiligheid“ is er toch een niging tot rechtvaardiging. Veelal is de grootste misdadiger een zeer ridderlijk man, fijn van manieren en buitengewoon eergevoelig. De misdaad is dan ook geen zonde, maar een feit, dat de gelegenheid opent tot het demonstreeren van alle vormen van behendigheid, durf, combinatievermogen en technische vaardigheid; „de klemtoon valt niet op de afgrijselijkheid der misdaad, maar op de geslepenheid harer bedrivers en achtervolgers“. Hoofdzak van heel de ethische constructie is „dat de lezer onder suggestie blijft en zich noch door een al te goeden moed, noch door vertwijfeling laat verleiden om het boek te slooten“ en dat is niets dan een speculatie op de stompzinnigheid van den lezer. Maar — aldus zegt Dr Ritter scherp — „juist dat intens-ploetige

het, wa  
gittigt  
voor e  
nog, d  
met „s  
tionalis  
pathos,  
meevoe  
is er l  
gevaarl  
zijdin  
rechtm

Na  
zedekun  
ments  
tie. Er  
inhou  
gedwor  
rend t  
met al  
en nie  
verstan  
in de  
een re  
logica

In d  
deze li  
af, ze  
liefde,  
het vol  
zeve  
tische  
man is  
en ver  
de lev

Tege  
echter  
eerste  
tering  
Goede  
een te  
deels  
worden  
volksl  
detecti  
van al  
nelis  
de alor  
ste on  
want i  
vulgair

Naas  
als pro  
Dat br  
en den  
rakter.  
alles d  
literatu

In e  
met zij  
ratuur,  
lijke, s  
in zich  
van de  
verbeel  
fing en  
van he  
voor h  
heffen,  
belangi  
bescha  
schelijk  
over d  
proble  
en ze  
zond,

Ik n  
ter ken  
door e  
den ga  
weging  
die de  
en, vo  
voorzie  
chure

De  
in ons  
weten  
overal  
lijk. M  
toch k  
Nias  
het ze  
In  
schrijft  
tikel o  
„The  
Schlun  
diene  
eerste  
de ont